

A L'ENTORN D'ESCORNALBOU

Ramon AMIGÓ i ANGLÈS

Gent il·lustre i experta en investigacions etimològiques coincideix a pensar (o potser el primer que ho va proposar ha estat seguit fidelment pels qui han vingut darrere seu) que el nom es va formar partint de la idea de *escornar*, és a dir, trencar les banyes, suprimir les banyes. Cada vegada que, anant de Reus cap a Montbrió, o de qualsevol altre indret, es veu la silueta de la muntanya d'Escornalbou es pot pensar en aquella proposta etimològica i trobar raonable que un es resisteixi a considerar-la ajustada a l'aspecte d'aquell turó que s'ofereix a la vista perfectament cònic, com un con impecable, de base estreta i, doncs, agut, punxegut. No dóna gens la idea d'una banya trencada, escapçada, "escornada"; ans al contrari, la dóna de banya sencera, perfectament conformada. No té una gran altura, però la seva conicitat crida l'atenció. La idea de banya suggerida per una muntanya és freqüent en terres germàniques, on l'equivalent a banya és "Horn"; l'exemple més popular pot ésser el Matterhorn, però n'hi ha d'altres, com el Weisshorn, el Watterhorn, l'Aletschhorn, el Fletschhorn, l'Schleckhorn, l'Stanserhorn, etc. Per ací a casa nostra, per les proximitats d'Escornalbou, no es pot localitzar cap altre nom de muntanya format amb la paraula "corn" i és natural que sigui així perquè aquestes muntanyes són d'estructura tabular i enlloc més no apareixen formes còniques sobresortints. Els cims, per ací, són simples tossals, petites prominències de contorns suaus, bonys poc significatius en un punt d'una carena estesa horitzontalment. El turó d'Escornalbou constitueix una singularitat que atreu la mirada i que havia d'atreure ja la dels primers pobladors.

Davant d'aquesta configuració orogràfica, en lloc d'adherir-me a la idea de "escornar", prefereixo adherir-me a la que, ja el 1973, van manifestar Pere Català Roca i Miquel Brasó Vaqués (*Els castells catalans*, vol. IV, pàg. 161) -devien potser ésser els primers a manifestar-la-, segons la qual el nom equival a *el corn del bou*, un nom que respon a una imatge comparativa, amb la síl·laba *Es-* inicial procedent de "ipse" i fossilitzada, un fenomen no gens rar en aquestes comarques de per ací (com per exemple en el cas de les Esplanes, les Estàpies, les Estries, les Esparets, els Esclots, els Escaus, etc.) ni en comarques poc o molt allunyades (Desvalls, Desvern, Sarroca, Savall, Sesebebes, Sesrovires) i, per altre cantó, amb evolució de *del* cap a *al*, un cas d'assimilació de la "d" per la "n"; la percepció fonètica de la "d" es va debilitar i es va convertir, de fet, en una "n" forta. La mateixa idea la va manifestar Enric Moreu-Rey (*Els nostres noms de lloc*, pàg. 57, any 1982), però no la va reco-

llir -o no la va compartir- Joan Coromines (*DECat*, II, 'corn', 938b), ni el DCVB, ni Pere Balañà, que potser el segueixen. No s'ha pogut veure l'article publicat a *Sache, Ort und Wort*, "Festschrift für Jakob Jud", Zúric, 1943, on per primera vegada Coromines va parlar d'Escornalbou i no sabem, doncs, què hi argumentava.

La documentació antiga a la qual s'ha tingut accés (Cartas de població..., de José M.ª Font Rius) parla de "Cornabous" (donació d'Alforja, any 1158), "Schornabous" (donació del lloc d'Escornalbou a favor de Joan de Sant Boi, a. 1170), "ad Cornalbou" (donació d'Alforja, a. 1173) i "ad castrum de Scornalbouo [...] in termino de Scornalbou" (carta de població als habitants de Cambrils, a. 1178) pot evidenciar que els escrivans medievals ja encaminaven el pensament cap a "escornar" i en això es deu fonamentar l'opinió dels etimòlegs que s'han anomenat. Ni els notaris onzcentistes no devien tenir l'ocasió d'observar la muntanya amb els seus ulls, ni la deuen haver tinguda els etimòlegs actuals.

Tanmateix, un pergami d'Alfons I, del 6 de març de 1172, transcrit en part per E. Toda a *Historia de Escornalbou*, que el devia treure de Próspero de Bofarull, *Colecció de documentos inéditos*, VII, pàg. 49, s'avé millor a la idea de turó cònic no esmotxat quan diu "cum castro de Cornu Bovis et terminis suis est et fuit de Termino Ciurane".

La documentació més tardana, dels segles XVI i XVII, i, doncs, no gaire vàlida -per tardana- per a poder-hi fonamentar raonaments etimològics, aporta normalment "de Scornalbou", "descornalbou" i "de Escornalbou" (*Noms de lloc de Riudecanyes*, de M. Dolors Roigé), i "Vila Nova des Cornalbó" i "Vila Nova de Escorna al Bou" (*Toponímia de Vilanova d'Escornalbou*, de Carles Maristany), però també, aquest últim, que ho treu d'un paper de 1615, que probablement en copiava d'anteriors, anota "loci Vilanova Cornubovis".

Allò que sobretot sembla oportú d'insistir a afirmar és que el turó d'Escornalbou és d'una conicitat perfecta i que -de qualsevol lloc que se'l contempli- dona sempre la imatge d'una banya *sencera*, punxeguda, perquè el vèrtex del con és ben agut, ben esmolat. Es miri d'on es vulgui, el con mai no s'ofereix truncat a la vista.